
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

גישות איכותניות במחקר - 3059

תאריך עדכון אחרון 29-09-2023

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: עבודה סוציאלית

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר אוהד גילבר

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: ohad.gilbar@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: בתאום מראש

מורי הקורס:

ד"ר אוהד גילבר,
ד"ר אפרת לוסקי-וויסרוז,
ד"ר אבתסאם מרעי-סרואן

תאור כללי של הקורס:

המחקר האיכותני פתח בפני חוקרים רבים אפשרויות חדשות להתבוננות בהתנהגות האנושית, להבנתה וליצירת ידע חדש. הקורס הוא קורס מתקדם במחקר איכותני, והוא מיועד להקנות רקע והכרות עם הפרדיגמה האיכותנית ועם השלבים והכלים המרכזיים בעריכת מחקרים התואמים פרדיגמה זו. נפתח בהצגת הבסיס הפילוסופי של מחקרים איכותניים המעוגנים בפרדיגמות הפרשניות, נצביע על הקשר שבין מחקר איכותני לעבודה סוציאלית, חינוך וניהול מלכ"רים; נתוודע למסורות/אסטרטגיות מרכזיות במחקר איכותני; נדון באיתור של נושא מתאים למחקר איכותני, בניסוח שאלות מחקר מתאימות ובתכנון מערך המחקר האיכותני; נכיר שיטות לאיסוף נתונים איכותניים ולניתוחם; נידרש גם לתחומי האתיקה, האיכות וההכללה במחקר איכותני ונדון בחשיבותו המכרעת של החוקר האיכותני בתהליך החקירה. בשונה מקורס המבוא, קורס זה יתמקד בחשיבה ביקורתית, בהבנת הסוגות השונות במחקר איכותני, בדגש על מקומו של החוקר במחקר וביכולת לבצע רפלקציה. כמו כן הקורס נועד ללמד כיצד מחקר איכותני יכול לשרת את העובד הסוציאלי בשירות וכיצד הוא יכול לתרום למחקרים המלווים פרקטיקה. לבסוף, הקורס נועד לאפשר לסטודנטים לפתח מיומנויות שישרתו אותם בהובלת הליך המחקר בשנה ב'.

מטרות הקורס:

הקורס הוא קורס מתקדם במחקר איכותני. מטרתו להפגיש את הסטודנטים עם סוגות שונות של מחקר איכותני ולהביאם לפתח יכולת רפלקטיבית וחשיבה ביקורתית, וכך לפתוח צוהר ללמידה מעמיקה יותר של פרדיגמות המחקר האיכותניות. כמו כן, הקורס נועד לזמן לסטודנטים התנסות בחקירה איכותנית.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

בסיומו של קורס זה הסטודנטים.ות יוכלו:
לזהות את הסוגות השונות במחקר איכותני ולהבין את עקרונותיהן
לבחור ולנסח נושא ושאלות מחקר
לבצע ראיון איכותני
לבצע ניתוח בסיסי של נתונים איכותניים
לבצע רפלקציה כחלק מהליך המחקר

דרישות נוכחות (%) :

1.חובת נוכחות מלאה בשיעורים. על פי תקנון האוניברסיטה אין להיעדר יותר משני שיעורים בכל סמסטר

שיטת ההוראה בקורס: הרצאות, דיונים ותרגילים בכיתה.

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

1. מהו מחקר איכותני? היסטוריה, הנחות יסוד ופרדיגמות
2. מסורות וסוגות במחקר האיכותני
3. מיקומו של החוקר במחקר האיכותני
4. עיצוב המחקר האיכותני, בחירת נושא ושאלות מחקר
5. תיאוריה
6. איסוף הנתונים
7. ניתוח ופרשנות
8. אתיקה
9. איכות והכללה

חומר חובה לקריאה:

1 מהו מחקר איכותני? היסטוריה, הנחות יסוד ופרדיגמות

שקדי, א. (2003). מילים המנסות לגעת: מחקר איכותני - תאוריה ויישום. תל אביב: רמות. [פרק 1: הנחות המחקר האיכותני-קונסטרוקטיביסטי (עמ' 23-36)].

Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2008). Introduction: The discipline and practice of qualitative research. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Strategies of qualitative inquiry* (pp. 1-43). Sage Publications, Inc.

2. מסורות וסוגות במחקר האיכותני

Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2016). Chapter 4. In *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (pp. 53-84). Sage.

3. מיקומו של החוקר במחקר איכותני

שקדי, א. (2003). פרק 3. בתוך מילים המנסות לגעת: מחקר איכותני - תיאוריה ויישום (עמ' 55-59). רמות.

דוגמה למחקר בשדה העבודה הסוציאלית:

שמעי, נ' וסולימן ב'. (2022). "אני שונה ממך. אבל בהרבה מאוד דברים אנחנו דומות": נקודת המבט

של צעירות על
הצורך בחשיפה עצמית של עובדות סוציאליות בטיפול עם נערות צעירות. חברה ורווחה, מב, (1),
117-94.

4. עיצוב המחקר האיכותני, בחירת נושא ושאלות מחקר

שלסקי, ש' ואלפרט, ב'. (2007) דרכים בכתיבת מחקר איכותני: מפירוק המציאות להבניית כטקסט.
פרק 3: מבנה
החיבור המחקרי (עמ' 83-104) מכון מופ"ת.

Flick, U. (2014). Chapter 9: Designing qualitative research. In *An introduction to qualitative research* (5th ed.; pp. 111-135). Sage.

5. תיאוריה

ליבליך, ע', תובל-משיח, ר' וזילבר, ת'. (2010) בין השלם לחלקיו, ובין תוכן לצורה. בתוך ל' קסן ומ'
קרומר-נבו
(עורכות, ניתוח נתונים במחקר איכותני) עמ' 21-42) אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

שקדי, א'. (2010) תיאוריה המעוגנת בנרטיבים: הבניית תיאוריה במחקר איכותני. בתוך ל' קסן ומ'
קרומר-נבו (עורכות,
ניתוח נתונים במחקר איכותני) עמ' 436-461) אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

לובלינג-איל, ר' וקרומר-נבו, מ' (2017) עבודה סוציאלית פמיניסטית: פרקטיקה ותיאוריה של
פרקטיקה. חברה
ורווחה, לז (4) 725-752.

6. איסוף הנתונים

Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2016). Chapter 7. In *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (pp. 117-145). Sage.

ג'וסלסון, ר'. (2015) פרק 4. בתוך כיצד לראיין למחקר איכותני: גישה התייחסותית תרגום: ע' ליבליך
(עמ' 77-
93) מכון מופ"ת.

דושניק, ל'. (2011) ניתוח נתונים במחקר האיכותני: הצעה לארבעה עקרונות מנחים. שבילי מחקר,
17-137,
143.

ספקטור-מרזל, ג'. (2010) מנגנוני ברירה בטענה של זהות סיפורית. בתוך ל' קסן ומ' קרומר-נבו
(עורכות, ניתוח
נתונים במחקר איכותני) עמ' 63-96) אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

7. ניתוח ופרשנות

Braun, V., & Clarke, V. (2006). *Using thematic analysis in psychology. Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.

שקדי, א' (2003) שלבים של הניתוח: הניתוח הראשוני. בתוך מילים המנסות לגעת: מחקר איכותני - תאוריה ויישום רמות. (111-119 עמ')

8. אתיקה

דושניק, ל' וצבר-בן יהושע, נ' (2016) אתיקה של מחקר איכותני. בתוך נ' צבר-בן יהושע (עורכת, מסורות וזרמים במחקר האיכותני) עמ' (217-235 מכון מופ"ת).

נבו, י' (2007) אתיקה במחקר. מאגנס.

9. איכות והכללה

Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2016). Chapter 10. *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (pp. 207-211). Sage.

דוגמה למחקר בשדה העבודה הסוציאלית:

אלפנדרי, ר' (2018) חסמים מערכתיים לשימוש יעיל בכלים לקבלת החלטות בתחום הגנת הילד. חברה ורווחה 707-727, (4) לח

חומר לקריאה נוספת:

חומר לקריאה נוספת:

1. מהו מחקר איכותני? היסטוריה, הנחות יסוד ופרדיגמות שלסקי, ש. ואלפרט, ב. (2007). דרכים בכתיבת מחקר איכותני: מפירוק המציאות להבנייתה כטקסט. תל אביב: מכון מופ"ת. פרק 1: עמ' 37-59.

שלסקי, ש. ואריאלי, מ. (2016). מהפוזיטיביזם לפרשנות ולגישות פוסט-מודרניות בחקר החינוך. בתוך נ. צבר-בן יהושע (עורכת). מסורות וזרמים במחקר האיכותני: תפיסות, אסטרטגיות וכלים מתקדמים. תל אביב: מכון מופ"ת.

Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S. (2000). *Introduction: The discipline and practice of*

qualitative research. In: N.K. Denzin & Y.S. Lincoln (eds.). *Handbook of Qualitative Research*, 2nd ed. Thousand Oaks, CA: Sage.

2 מסורות וסוגות במחקר האיכותני

שלסקי, ש' ואלפרט, ב'. (2007) פרק 7. בתוך דרכים בכתיבת מחקר איכותני: מפירוק המציאות להבנייתה כטקסט (עמ' 209-233) מכון מופ"ת.

ספקטור-מרזל, ג'. (2010) מחקר נרטיבי ועבודה סוציאלית. חברה ורווחה, ל, (1), 75-110.

מאמרים המספקים דוגמאות לסוגות מחקר שונות:
דוגמה למחקר בגישת התאוריה המעוגנת בשדה

Birger, L., Nadan, Y., & Ajzenstadt, M. (2020). *Politicisation processes in everyday practice with refugees: The experiences of Israeli and German social workers*. *European Journal of Social Work*, 23(6), 1019-1031.

Aviram, A., & Nadan, Y. (2023). "I miss not being able to offer my couples a box of tissues...": Couples' and therapists' perspectives on the therapeutic alliance with the transition to online couple therapy. *Family Process*, 00, 1- 13.
<https://doi.org/10.1111/famp.12853>

דוגמה למחקר אתנוגרפי:

אלפסי, י', קרומר-נבו, מ' ושגיא, ש'. (2009) "לא רואים בעיניים": בני נוער העוסקים בסחר בסמים בקהילה. מפגש, 128-103, 29.

דוגמה למחקר פעולה משתף:

קרומר-נבו, מ' וברק, ע'. (2006) מחקר פעולה משתף: מערכת הרווחה מנקודת מבטם של צרכני שירותי הרווחה. ביטחון סוציאלי, 72, 11-38.

מרעי-סרואן, א'. (2021) מחקר מודע-הקשר ושימוש בשיטות ויזואליות להבנת תפיסות סיכון ומוגנות בקרב ילדי גן: המקרה של ילדים בדואים מהכפרים הבלתי-מוכרים בנגב. חוקרים@הגיל הרך, 11, 81-124.

דוגמה למחקר נרטיבי:

גילבר, א', ספקטור-מרזל, ג', לוי, א' ודקל, ר. (2018) בין שבר לשינוי: זהות גברית של חיילים בעקבות חשיפה לקרב לשעבר הסובלים ממצוקה פוסט-טראומטית בעקבות חשיפה לקרב. חברה ורווחה, לח, 427-401.

דוגמה למחקר פנומנולוגי:

תרשיש. נ', לוסקי, א', טנר, ד' ותורג'מן, ש' (2018) פגיעות מיניות בין אחאים: פרשנותם של האחאים המעורבים

והשלכותיה על תפיסות אנשי המקצוע המטפלים. חברה ורווחה, לח, (3), 537-564.

מרמור, א', לוין, ל' וכץ, כ'. (2017). "תיבת פנדורה": עמדותיהם של עובדים סוציאליים כלפי השתתפות ילדים בועדות

תכנון טיפול והערכה. חברה ורווחה לז, (2), 393-410.

Lusky-Weisrose, E. (2021). "Maybe what happened is actually OK?" Child sexual abuse by authority figures in the ultra-orthodox community in Israel: Survivors' perceptions of their relationships with the perpetrator. *Child Abuse & Neglect*, 122, 105325.

דוגמה למחקר ביקורתי:

Broyer, N. (2012). *Becoming disabled: Knowledge and truth. Postscript: A Journal of Graduate Criticism and Theory*, 8(1) 34-62.

3. עיצוב המחקר האיכותני, בחירת נושא ושאלות מחקר

Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2016). Chapter 3. In *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (pp. 41-50). Sage.
4. איסוף הנתונים

שקדי, א'. (2003) פרק 4. בתוך מילים המנסות לגעת: מחקר איכותני – תיאוריה ויישום (עמ' 23-36). רמות.

5. ניתוח ופרשנות

Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2016). Chapter 8. In *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (pp. 147-163). Sage.

פנומנולוגית האיכותנית בגישה ניתוח Wilson, A. (2015). *A phenomenological to guide research. Nursing Standard*, 29(34), 38.
ניתוח בגישת התיאוריה מעוגנת בשדה

Bryant, A., & Charmaz, K. (Eds.). (2019). *The SAGE handbook of current developments in grounded theory*. Sage.

שמעוני, ש'. (2016) תיאוריה מעוגנת בשדה. בתוך נ' צבר-בן יהושע (עורכת), מסורות וזרמים במחקר האיכותני (עמ' 141-178) מכון מופ"ת.

ליבליך, ע', תובל-משיח, ר' וזילבר, ת' (2010) בין השלם לחלקיו, ובין תוכן לצורה. בתוך ל' קסן ומ' קרומר-נבו (עורכות), שיטות לניתוח נתונים איכותניים (עמ' 21-42) אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

6. אתיקה, איכות והכללה

שקדי, א' (2003) פרק 13. בתוך מילים המנסות לגעת: מחקר איכותני - תיאוריה ויישום (עמ' 227-242) רמות.

Lune, H., & Berg, B. L. (2012). Chapter 3. Qualitative research methods for the social sciences (pp. 43-64). Pearson.

Josselson, R. (2007). The ethical attitude in narrative research: Principles and practicalities. In D. J. Clandinin (Ed.), Handbook of narrative inquiry: Mapping a methodology (pp. 537-566). Sage.

מרכיבי הציון הסופי:

הגשת עבודה מסכמת / פרויקט גמר / מטלת סיכום / מבחן בית / רפרט 70 %
מטלות הגשה במהלך הסמסטר: תרגילים / עבודות / מבדקים / דוחות / פורום / סימולציה ואחרות
30 %

מידע נוסף / הערות:

הקורס הינו חצי-סמסטריאלי ויתקיים ביום ב' 19:00-20:30
השיבוץ לקבוצות נעשה ע"י המזכירות. בכל עניין הקשור לשיבוץ זה יש לפנות למזכירות.

סטודנטים עם מוגבלות:

האוניברסיטה העברית ובית הספר לעבודה סוציאלית ולרווחה חברתית רואים חשיבות רבה בהנגשת דרכי ההוראה והשירותים הניתנים לסטודנטים. סטודנטים עם מוגבלויות מוזמנים לפנות למרצה הקורס על מנת לדון איתו/ה על צרכי הנגישות שלהם ועל ההתאמות הנדרשות. שימו לב כי חלק מההתאמות מחייבות אישור של יחידת הנגישות (il.ac.huji.savion@negishut), יחידת האבחון והתמיכה בסטודנטים עם ליקויי למידה והפרעות קשב (il.ac.huji.savion@ldsupport) או המרכז לעיוור משמעותית לתמוך יכולים אשר שונים שירותים מספקות אף אלו יחידות (cb@savion.huji.ac.il). בתהליך הלמידה. על כן, במקביל לפניה למרצה, מומלץ לסטודנטים לפנות ליחידות אלו בהקדם האפשרי.